

DOMSTOLENS DOM (Anden Afdeling)

8. december 2011 *

I sag C-386/10 P,

angående appel i henhold til artikel 56 i statuten for Den Europæiske Unions Domstol, iværksat den 29. juli 2010,

Chalkor AE Epexergasias Metallon, Athen (Grækenland), ved I. Forrester, QC,

sagsøger,

den anden part i appelsagen:

Europa-Kommissionen ved E. Gippini Fournier og S. Noë, som befuldmægtigede, bistået af barrister B. Doherty, og med valgt adresse i Luxembourg,

sagsøgt i første instans,

har

* Processprog: engelsk.

DOMSTOLEN (Anden Afdeling)

sammensat af afdelingsformanden, J.N. Cunha Rodrigues, og dommerne U. Löhmus, A. Rosas (refererende dommer), A. Ó Caoimh og A. Arabadjiev,

generaladvokat: E. Sharpston
justitssekretær: ekspeditionssekretær L. Hewlett,

på grundlag af den skriftlige forhandling og efter retsmødet den 12. maj 2011,

og idet Domstolen efter at have hørt generaladvokaten har besluttet, at sagen skal pådømmes uden forslag til afgørelse,

afsagt følgende

Dom

- ¹ Ved sin appel har Chalkor AE Epexergasias Metallon (herefter »Chalkor«) nedlagt påstand om ophævelse af dom afsagt af Den Europæiske Unions Ret den 19. maj 2010, Chalkor mod Kommissionen (sag T-21/05, Sml. II, s. 1895, herefter »den appellerede dom«), hvori sagsøgeren kun fik delvist medhold i dennes påstand om fritagelse eller nedsættelse af den bøde, selskabet var blevet pålagt i henhold til artikel 2, litra d), i Kommissionens beslutning K(2004) 2826 af 3. september 2004 om en procedure efter [artikel 81 EF] og EØS-aftalens artikel 53 (sag COMP/E-1/38.069 — VVS-rør af kobber) (herefter »den anfægtede beslutning«).

Retsforskrifter

- 2 Artikel 15, stk. 2, i Rådets forordning nr. 17 af 6. februar 1962, første forordning om anvendelse af bestemmelserne i traktatens artikel [81] og [82] (EFT 1959-1962, s. 81), bestemmer:

»Ved beslutning kan Kommissionen pålægge virksomheder og sammenslutninger af virksomheder bøder på mindst 1 000 og højst 1 000 000 regningsenheder, idet sidstnævnte beløb dog kan forhøjes til 10% af omsætningen i det sidste regnskabsår i hver af de virksomheder, som har medvirket ved overtrædelsen, såfremt de forsætligt eller uagtsomt:

a) overtræder bestemmelserne i [artikel 81, stk. 1, EF] eller artikel [82 EF] eller

b) handler i strid med et påbud meddelt i henhold til artikel 8, stk. 1.

Ved fastsættelsen af bødens størrelse skal der tages hensyn til både overtrædelsens grovhed og dens varighed.«

- 3 Forordning nr. 17 blev ophævet og erstattet af Rådets forordning (EF) nr. 1/2003 af 16. december 2002 om gennemførelse af konkurrencereglerne i traktatens artikel 81 og 82 (EFT 2003 L 1, s. 1), der fandt anvendelse fra den 1. maj 2004.

4 Artikel 23, stk. 2 og 3, i forordning nr. 1/2003 har følgende ordlyd:

»2. Kommissionen kan ved beslutning pålægge virksomheder og virksomhedssammenslutninger bøder, hvis de forsætligt eller uagtsomt:

a) overtræder traktatens artikel 81 eller 82, [...]

[...]

Bøden kan for hver af de virksomheder, som har deltaget i overtrædelsen, ikke overstige 10 % af den samlede omsætning i det foregående regnskabsår. [...]

[...]

3. Ved fastlæggelse af bødens størrelse skal der tages hensyn til både overtrædelsens grovhed og varighed.«

5 Forordningens artikel 31 lyder således:

»Domstolen har fuld prøvelsesret med hensyn til klager over beslutninger, hvorved Kommissionen fastsætter en bøde eller en tvangsbøde. Den kan ophæve, nedsætte eller forhøje den pågældende bøde eller tvangsbøde.«

- 6 Kommissionens meddelelse »Retningslinjer for beregningen af bøder i henhold til artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17 og artikel 65, stk. 5, i EKSF- traktaten« (EFT 1998 C 9, s. 3, herefter »retningslinjerne«), der fandt anvendelse på tidspunktet for vedtagelsen af den anfægtede beslutning, bestemmer i sin præambel:

»Formålet med de principper, der fastlægges i [retningslinjerne], er at sikre gennemsigthed og objektivitet i forbindelse med Kommissionens beslutninger, både i forhold til virksomhederne og i forhold til Domstolen, og samtidig fastholde den skønsbeføjelse, som de pågældende retsfor skrifter giver Kommissionen til at fastsætte bøder på indtil 10% af virksomhedernes samlede omsætning. Denne beføjelse bør imidlertid udøves som led i en sammenhængende og ikke-diskriminerende politik, der er tilpasset de mål, der forfølges ved bekæmpelsen af overtrædelser af konkurrencereglerne.

Den nye metode til beregning af en bødes størrelse vil fremover følge følgende model, der bygger på fastsættelsen af et grundbeløb, som kan forhøjes i tilfælde af skærpende omstændigheder og nedsættes i tilfælde af formildende omstændigheder.«

- 7 I henhold til punkt 1 i retningslinjerne »fastsættes [dette grundbeløb] på grundlag af overtrædelsens grovhed og dens varighed, der er de eneste kriterier, der er anført i artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17.«
- 8 For så vidt angår grovheden bestemmer retningslinjernes punkt 1, A, at der ved vurderingen af overtrædelsens grovhed skal tages hensyn til overtrædelsens art, overtrædelsens konkrete indvirkning på markedet — når den kan måles — og det berørte markeds udstrækning. Overtrædelserne klassificeres i tre kategorier, lidet alvorlige, alvorlige og meget alvorlige overtrædelser.

- 9 Ifølge retningslinjerne er meget alvorlige overtrædelser især horisontale begrænsninger såsom »priskarteller« og markedsopdelende karteller. Den påregnelige beløbsramme er på »20 mio. [EUR] og derover«. Retningslinjerne påviser nødvendigheden af at variere grundbeløbet for at tage hensyn til overtrædelsens art, de overtrædende virksomheders faktiske økonomiske muligheder for at påføre andre økonomiske beslutningstagere, herunder forbrugerne, alvorlig skade, bødens afskrækkende virkning og virksomhedernes juridisk-økonomisk ekspertise og infrastruktur, som sætter dem i stand til at vurdere, om deres adfærd er ulovlig. Det præciseres også i forbindelse med overtrædelser begået af flere virksomheder, at det i visse tilfælde kan være nødvendigt at tage højde for den specifikke vægt og dermed de faktiske konkurrencemæssige konsekvenser af den rolle, som hver enkelt virksomhed har spillet som led i overtrædelser, navnlig når der er tale om betydelige størrelsesforskelle mellem virksomheder, der har begået en overtrædelse af samme art.
- 10 For så vidt angår overtrædelsernes varighed skelner retningslinjerne mellem overtrædelser af kort varighed, almindeligvis under et år, overtrædelser af mellemlang varighed, almindeligvis mellem et og fem år, og overtrædelser af lang varighed, almindeligvis over fem år. For de sidstnævnte foreskrives et bødetillæg, der for hvert år kan andrage 10% af det beløb, der fastlægges for overtrædelsens grovhed. Retningslinjerne bestemmer også, at tillægget for langvarige overtrædelser vil blive sat i vejret for virkelig at sanktionere begrænsninger, der har medført varige skadelige virkninger for forbrugerne, og at øge incitamentet til at anmelde en overtrædelse eller til at samarbejde med Kommissionen.
- 11 I henhold til retningslinjernes punkt 2 kan grundbeløbet forhøjes i tilfælde af skærpende omstændigheder, bl.a. hvis en eller flere virksomheder gentager overtrædelser af samme art. Efter retningslinjernes punkt 3 kan bødens grundbeløb nedsættes i tilfælde af formildende omstændigheder, f.eks. hvis en virksomhed udelukkende har spillet en passiv rolle eller en rolle som medløber, hvis en virksomhed ikke reelt har fulgt aftalerne, eller hvis en virksomhed har samarbejdet effektivt i forbindelse med

proceduren, uden for Kommissionens meddelelse om bødefritagelse eller bødenedsættelse i kartelsager (EFT 1996 C 207, s. 4, herefter »meddelelsen om samarbejde«).

- 12 Retningslinjerne er blevet erstattet fra den 1. september 2006 af retningslinjer for beregning af bøder efter artikel 23, stk. 2, litra a), i forordning nr. 1/2003 (EUT 2006 C 210, s. 2).
- 13 Meddelelsen om samarbejde fastlægger betingelserne for, at virksomheder, der samarbejder med Kommissionen i forbindelse med dennes undersøgelser af en kartelsag, kan fritages for bøder eller få nedsat den bøde, de ellers ville være blevet pålagt. I henhold til punkt B i denne meddelelse indrømmes en virksomhed en nedsættelse på mindst 75 % af den bøde, som virksomheden ellers ville være blevet pålagt, eller fritages endog helt for denne bøde, hvis virksomheden gør Kommissionen opmærksom på et kartel, før Kommissionen ved beslutning har gennemført en kontrolundersøgelse, og hvor Kommissionen ikke allerede er i besiddelse af tilstrækkelige oplysninger til at kunne bevise det pågældende kartels eksistens, eller virksomheden er den første til at forelægge afgørende elementer med henblik på at bevise kartellets eksistens. I henhold til meddelelsens punkt D kan en virksomhed indrømmes en nedsættelse på mellem 10 % og 50 % af bøden, hvis virksomheden inden udsendelsen af en klagepunktsmeddelelse forsyner Kommissionen med oplysninger, dokumenter eller andet bevismateriale, som bidrager til at fastslå overtrædelsens eksistens.
- 14 Meddelelsen om samarbejde blev erstattet fra den 14. februar 2002 af Kommissionens meddelelse om bødefritagelse eller bødenedsættelse i kartelsager (EFT 2002 C 45, s. 3). Kommissionen har dog anvendt meddelelsen om samarbejde i den foreliggende sag, idet det er denne meddelelse, som virksomhederne har taget hensyn til i deres samarbejde med Kommissionen.

Sagens baggrund

- 15 Chalkor er et selskab efter græsk ret, der er noteret ved børsen i Athen. Sammen med andre virksomheder, der producerer halvfærdige kobberprodukter og kobberlegeringer, har det deltaget i et kartel med henblik på prisfastsættelse, fordeling af markeder og udveksling af fortrolige oplysninger på markedet for VVS-rør af kobber.
- 16 Efter kontrol og undersøgelse har Kommissionen den 3. september 2004 vedtaget den anfægtede beslutning, hvoraf et sammendrag er offentliggjort i *Den Europæiske Unions Tidende* af 13. juli 2006 (EUT L 192, s. 21).
- 17 Kommissionen bemærkede i 458. og 459. betragtning til den anfægtede beslutning, at den pågældende overtrædelse fandt sted i tre forskellige, men forbundne, former. Kartellets første led bestod af aftaler, der var indgået mellem »SANCO-producenterne« for en bestemt type almindelige VVS-rør af kobber (herefter »SANCO-aftalerne«). Den pågældende overtrædelses andet led bestod i aftaler, der var indgået mellem »WICU- og Cuprotherm-producenterne« for plastisolerede VVS-rør af kobber (herefter »WICU- og Cuprotherm-aftalerne«). Endelig omfattede kartellets tredje led aftaler, der var indgået inden for en større gruppe af producenter af almindelige VVS-rør af kobber (herefter »de udvidede europæiske aftaler«).
- 18 Det følger af 216. betragtning til den anfægtede beslutning, at Chalkor havde deltaget i kartellet med de udvidede europæiske aftaler, og at antallet af deltagere i denne gruppe fra begyndelsen var fem (herefter »gruppen på fem«). Det fremgår af denne betragtning, at efter at Chalkor og tre andre virksomheder var indtrådt, blev antallet af deltagere i denne gruppe forøget til ni (herefter »gruppen på ni«). Ifølge Kommissionen forsøgte medlemmerne af gruppen på fem og af gruppen på ni at stabilisere markedet for almindelige VVS-rør af kobber ved at lægge markedsandelene for et

enkelt referenceår til grund for at fastlægge et mål for de fremtidige markedsandele. Kommissionen vurderede i 192. betragtning til den anfægtede beslutning, at nævnte medlemmer var blevet enige om udveksling af følsomme oplysninger, fordelingen af markedsandele, overvågning af salgsmængder, en »markedsleder«-ordning samt om en samordning af priser bestående af skalaer, anvendelsen af »prislinjer« og rabatter.

- 19 For så vidt angår varigheden af den overtrædelse, der er begået af Chalkor, har Kommissionen i 597. betragtning til den anfægtede beslutning bemærket, at den pågældende overtrædelse var påbegyndt senest den 29. august 1998 og ophørte i september 1999.
- 20 Kommissionen pålagde med den anfægtede beslutning bøder i henhold til artikel 23, stk. 2, i forordning nr. 1/2003 og i henhold til artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17. Med henblik på at fastsætte disse anvendte Kommissionen den metode, der er fastlagt i retningslinjerne.
- 21 Kommissionen vurderede, at der forelå en meget alvorlig overtrædelse, i betragtning af dens art, dens konkrete indvirkning på markedet, det pågældende geografiske markeds udstrækning og størrelsen af nævnte marked.
- 22 Kommissionen identificerede i den anfægtede beslutning fire koncerner, som den vurderede var repræsentative for virksomhedernes relative betydning for den pågældende overtrædelse. Appellanten tilhørte den fjerde kategori.

- 23 Det fremgår af 683. betragtning til den anfægtede beslutning, at markedsandelene blev fastsat ud fra den omsætning, som stammer fra salg af VVS-rør på det samlede marked for almindelige VVS-rør af kobber og plastisolerede VVS-rør af kobber, der var opnået af hver lovovertræder. Som det fremgår af 692. betragtning til denne beslutning, blev markedsandelene for de virksomheder, der ikke solgte WICU- og Cuprotherm-rør, beregnet ved at dividere deres omsætning for almindelige VVS-rør af kobber med den samlede markedsstørrelse for almindelige og plastisolerede VVS-rør af kobber.
- 24 Kommissionen har fastsat udgangsbeløbet for Chalkors bøde til 9,8 mio. EUR. Som for de andre virksomheder forhøjede Kommissionen bødens udgangsbeløb med 10 % for hvert hele år, overtrædelsen havde varet, og med 5 % for hver yderligere periode på eller over seks måneder, men på under et år. For Chalkor, der havde deltaget i kartellet gennem 12 måneder, fandt en forhøjelse på 10 % af bødens udgangsbeløb på 9,8 mio. EUR anvendelse, svarende til et beløb på 10,78 mio. EUR.
- 25 Kommissionen har i henhold til overskrift D i meddelelsen om samarbejde givet Chalkor en nedsættelse på 15 % af bøden. Bødens endelige beløb blev således 9,16 mio. EUR.

Sagen for Retten og den appellerede dom

- 26 Til støtte for sit søgsmål havde appellanten for Retten påberåbt sig seks anbringender vedrørende henholdsvis den manglende hensyntagen til den tvungne karakter af selskabets karteldeltagelse, den urigtige fastsættelse af bødens udgangsbeløb, en urigtig forhøjelse af bødens udgangsbeløb på grund af overtrædelsens varighed, en

manglende hensyntagen til formildende omstændigheder, en urigtig anvendelse af meddelelsen om samarbejde og bødens uforholdsmæssige størrelse.

- 27 Før dens undersøgelse af appellanternes anbringender har Retten i den appellerede doms præmis 61-64 henvist til principperne om domstolsprøvelse af Kommissionens beslutninger på konkurrenceområdet.
- 28 Ved undersøgelsen af det andet anbringende har Retten fundet, at Kommissionen ikke har undersøgt spørgsmålet, om en lovovertræder, der deltager i et enkelt led af et kartel, begår en mindre grov overtrædelse i henhold til artikel 23, stk. 3, i forordning nr. 1/2003 end en lovovertræder, der i forbindelse med det samme kartel deltager i alle kartellets led. Dette spørgsmål er vigtigt i den foreliggende sag, eftersom sagsøgeren kun har deltaget i de udvidede europæiske aftaler og ikke kan holdes ansvarlig for de to andre af kartellets led, nemlig SANCO-aftalerne og WICU- og Cuprotherm-aftalerne. Som følge heraf har Retten nedsat bøden med 10%.
- 29 Retten har forkastet appellanternes øvrige anbringender.

Parternes påstande og sagen for Domstolen

- 30 Chalkor har nedlagt påstand om:

— Rettens dom ophæves helt eller delvist, for så vidt som den ikke tager appellanternes påstand om annullation af beslutningens artikel 1 til følge.

- Den bøde, der er blevet pålagt selskabet, annulleres eller nedsættes væsentligt, eller der træffes anden rimelig bestemmelse.
- Kommissionen tilpligtes at betale sagens omkostninger, herunder omkostningerne i forbindelse med sagen for Retten.

31 Kommissionen har nedlagt følgende påstande:

- Appellen forkastes.
- Appellanten tilpligtes at betale sagens omkostninger.

32 Domstolen har på et almindeligt møde besluttet, at den foreliggende sag behandles uden forslag til afgørelse og behandles samme dag som sagen KME Germany m.fl. mod Kommissionen (sag C-389/10P) vedrørende det samme kartel. Da appellanten har nedlagt påstand om, at Retten har begået en retlig fejl ved at have foretaget en begrænset domstolsprøvelse, et anbringende, som appellanterne ligeledes har gjort gældende i forbindelse med sagen KME Germany m.fl. mod Kommissionen (sag C-272/09P), der er behandlet i et tidligere retsmøde, om et parallelt kartel i sektoren for kobberindustrirør, er parterne under retsmødet blevet opfordret til at tage generaladvokat Sharpstons forslag til afgørelse af 10. februar 2011 i denne sag i betragtning.

Appellen

33 Chalkor har gjort fire anbringender gældende henholdsvis om en fejlagtig domstolsprøvelse, om tilsidesættelse af ligebehandlingsprincippet, om, at Retten har foretaget en irrationel og vilkårlig tilpasning af bøden, og om manglende begrundelse, der kan forklare den bøde, der er pålagt selskabet.

Vedrørende det første og andet anbringende henholdsvis om, at Retten har begået en retlig fejl ved at udøve en begrænset domstolskontrol, og om tilsidesættelse af ligebehandlingsprincippet

Parternes argumenter

- ³⁴ Med det første anbringende har appellanten kritiseret den metode, som Retten har benyttet til at kontrollere, om den bøde, som den var blevet pålagt, var egnet, retfærdig og stod i rimeligt forhold til grovheden og varigheden af den ulovlige adfærd, som den blev foreholdt. Med det andet anbringende har appellanten foreholdt Retten ikke at have taget hensyn til de forskelle, der adskilte dens adfærd fra den adfærd, der var udvist af gruppen på fem, og som følge heraf ikke at have individualiseret sanktionen tilstrækkeligt. Disse to anbringender om Rettens kontrol af sanktionen skal behandles samlet.
- ³⁵ Appellanten har for det første anfægtet den kontrolmetode, som Retten har beskrevet i den appellerede doms præmis 61-64. Disse præmisser har følgende ordlyd:
- »61 Det tilkommer således Retten inden for rammerne af legalitetskontrollen af bøder pålagt ved den anfægtede beslutning at efterprøve, om Kommissionen har udøvet sin skønsbeføjelse i henhold til den i retningslinjerne fastsatte metode, og i det omfang den skulle fastslå, at Kommissionen har overskredet denne beføjelse, at efterprøve, om overskridelsen er berettiget og tilstrækkeligt retligt begrundet. I den forbindelse må det bemærkes, at Domstolen har bekræftet gyldigheden dels af selve princippet med retningslinjer, dels af den almindelige metode, der er angivet heri (Domstolens dom af 28.6.2005, forenede sager C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P — C-208/02 P og C-213/02 P, Dansk Rørindustri m.fl. mod Kommissionen, Sml. I, s. 5425, præmis 252-255, 266, 267, 312 og 313).

- 62 Kommissionens begrænsning af sin egen skønsbeføjelse som følge af vedtagelsen af retningslinjerne er nemlig ikke uforenelig med opretholdelsen af en væsentlig skønsmargen til Kommissionen. Retningslinjerne er på flere punkter fleksible, hvilket giver Kommissionen mulighed for at udøve sit skøn i overensstemmelse med bestemmelserne i forordning nr. 17 og nr. 1/2003, således som disse er fortolket af Domstolen (dommen i sagen Dansk Rørindustri m.fl. mod Kommissionen, [...] præmis 267).
- 63 På de områder, hvor Kommissionen har bibeholdt en skønsmargen f.eks. for så vidt angår forhøjelsessatsen i forhold til varigheden, er legalitetskontrollen af disse bedømmelser derfor begrænset til, om der er tale om et åbenbart urigtigt skøn (jf. i denne retning Rettens dom af 18.7.2005, sag T-241/01, Scandinavian Airlines System mod Kommissionen, Sml. II, s. 2917, præmis 64 og 79).
- 64 Kommissionens skønsmargin og de grænser, den har fastsat herfor, er i princippet ikke til hinder for, at retsinstansen udøver sin fulde prøvelsesret (Rettens dom af 8.7.2004, forenede sager T-67/00, T-68/00, T-71/00 og T-78/00, JFE Engineering m.fl. mod Kommissionen, Sml. II, s. 2501, præmis 538), og den kan ophæve, nedsætte eller forhøje den af Kommissionen pålagte bøde (jf. i denne retning Domstolens dom af 8.2.2007, sag C-3/06 P, Groupe Danone mod Kommissionen, Sml. I, s. 1331, præmis 60-62, og Rettens dom af 21.10.2003, sag T-368/00, General Motors Nederland og Opel Nederland mod Kommissionen, Sml. II, s. 4491, præmis 181).«
- 36 På grundlag af en ekspertise, der er udarbejdet af F. Jacobs og vedlagt appellen, har appellanten gjort gældende, at Retten ikke har benyttet sin fulde prøvelsesret, men blot har kontrolleret, at Kommissionen havde anvendt retningslinjerne. Appellanten kritiserer bl.a. præmis 177 i den appellerede dom, hvori Retten har forkastet selskabets argumenter med den begrundelse, at de indirekte tilsigter at anfægte den ordning for udregning af bøder, som er indført ved retningslinjerne. Ifølge retspraksis er Retten

ikke bundet af retningslinjerne, men er forpligtet til af egen drift at kontrollere, om bøden står i rimeligt forhold til den ulovlige adfærds grovhed.

- 37 Forpligtelsen til at udøve en tilbundsgående prøvelse forstærkes af Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder (herefter »chartret«) og af artikel 261 TEUF, sammenholdt med chartrets artikel 47 og 49. I henhold til forklaringer til chartret er sidstnævntes artikel 47 en gennemførelse i EU-retten af den beskyttelse, som findes i artikel 6, stk. 1, i den europæiske konvention til beskyttelse af menneskerettigheder og grundlæggende frihedsrettigheder, undertegnet i Rom den 4. november 1950 (herefter »EMRK«). Appellanten har i den forbindelse gjort gældende, at Kommissionens procedurer i konkurrenceretten er procedurer med strafferetlig karakter i EMRK's forstand. Som følge heraf er Retten, idet Kommissionen er et administrativt organ og ikke en »uafhængig og upartisk domstol«, forpligtet til i forbindelse med et søgsmål at foretage en fuld såvel faktisk som retlig domstolsprøvelse af Kommissionens beslutninger, dvs. at den skal undersøge alle de relevante omstændigheder og statuere i forhold til alle de faktiske omstændigheder på grundlag af sin egen uafhængige vurdering.
- 38 Appellanten er af den opfattelse, at Retten i det foreliggende tilfælde ikke har udøvet en tilstrækkelig domstolsprøvelse, og at den bl.a. ikke har taget overtrædelsens korte varighed og appellants frivillige tilbagetræden fra kartellet, før Kommissionen påbegyndte sin undersøgelse, i betragtning. Den kritiserer i øvrigt den appellerede doms præmis 143-145, hvori Retten henviser til Kommissionens vide skønsebeføjelse ved fastsættelsen den forhøjelsessats, den ønsker at anvende på grundlag af overtrædelsens varighed. Appellanten er af den opfattelse, at Retten fejlagtigt har begrænset sin prøvelse til en simpel legalitetskontrol.
- 39 I forbindelse med det andet anbringende har appellanten gjort gældende, at Retten ikke har taget hensyn til den omstændighed, at appellanten var offer og ikke initiativtager. Retten har således behandlet appellanten på samme måde som de andre virksomheder og udelukkende taget hensyn til salgsmængden og ikke appellants

skyld. Retten har endda fejlagtigt taget hensyn til salgsmængden i Grækenland, selv om dette område åbenlyst ikke var omfattet af den ulovlige adfærd.

- 40 Under retsmødet har appellanten anført, at argumentet om den strafferetlige karakter, som omhandlet i EMRK's artikel 6, af procedurerne på konkurrenceområdet ikke var relevant for så vidt angår domstolsprøvelsen, da denne skal overholde de samme kriterier, uanset om procedurerne er at betragte som omfattet af kerneområdet for strafferetten i den Europæiske Menneskerettighedsdomstols retspraksis forstand eller som omfattet af forvaltningsretten, således som Kommissionen har gjort gældende. Til gengæld er betegnelsen »strafferetlige procedurer« vigtige for vurderingen af Kommissionens procedurer henset til EMRK's artikel 6. Appellanten har i den forbindelse formuleret flere kritikpunkter.
- 41 Under retsmødet har appellanten ligeledes kritiseret Rettens inkonsistens i dens kontrol af konkurrencesager. I visse af Rettens domme, som Rettens dom af 11. december 2003, *Ventouris mod Kommissionen* (sag T-59/99, Sml. II, s. 5257), og af 29. april 2004, *Tokai Carbon m.fl. mod Kommissionen* (forenede sager T-236/01, T-239/01, T-244/01 - T-246/01, T-251/01 og T-252/01, Sml. II, s. 1181), har Retten udøvet en tilbunds gående kontrol, men i andre sager, som den foreliggende, har Retten henvist til Kommissionens vide skønsmargen og anvendt kriteriet om et åbenbart fejlskøn.
- 42 Med henvisning til den fejl, som Retten har fastslået for så vidt angår appellants manglende deltagelse i alle aftaler, har denne gjort gældende, at Retten burde have været så meget desto mere opmærksom ved udøvelsen af sin kontrol af forholdet mellem bøden og overtrædelsens grovhed.
- 43 Kommissionen har henvist til, at begrebet »fuld prøvelsesret« i EMRK's forstand ikke er identisk med begrebet »fuld prøvelsesret« tillagt Unionens retsinstanser ved EUF-traktaten og EU-retten. I EMRK udgør et organ med »fuld prøvelsesret« den instans,

der har retten til »såvel faktisk som retligt at ændre den vedtagne beslutning«. Dette er tilfældet for Retten. Den fulde prøvelsesret i forbindelse med bøder, som Retten er tillagt ved traktaten og EU-retten, som giver den bemyndigelse til at erstatte Kommissionens fastsættelse af bøder med sin egen, går videre end, hvad der er nødvendigt for at overholde EMRK, idet denne kun kræver, at retsinstansen kan kontrollere eksistensen af fejl af faktisk karakter. Appellantens anbringende, hvorefter Retten ikke kan begrænse sig til at kontrollere legaliteten, men også er forpligtet til at kontrollere bødens forholdsmæssighed, er således ikke i overensstemmelse med de kriterier, som Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol har fastslået.

- 44 Kommissionen har endelig besvaret de forskellige specifikke kritikpunkter i den appellerede dom.

Domstolens bemærkninger

- 45 Appellanterne har henvist til EMRK's artikel 6 og chartret til anfægtelse af dels princippet om domstolsprøvelse og især den måde, hvorpå Retten har fastslået, at den er forpligtet til at tage hensyn til Kommissionens vide skønsmargen, dels den måde, hvorpå Retten har udøvet sin prøvelse i det foreliggende tilfælde.
- 46 Under en appelsag er Domstolens rolle at kontrollere, om Retten har begået retlige fejl ved dens bedømmelse af sager, den er blevet forelagt.

- 47 Det skal følgelig undersøges, om Retten i det foreliggende tilfælde har udøvet den kontrol, som den er forpligtet til, uden at tage hensyn til den abstrakte og deklaratriske beskrivelse af domstolsprøvelsen i den appellerede doms præmis 61-64, idet denne beskrivelse ikke udgør et svar på appellants søgsmålsanbringender og viser sig ikke at være det nødvendige grundlag for konklusionen i den appellerede dom.
- 48 Argumentet om Rettens manglende konsistens i kontrollen af konkurrencesager er i øvrigt uden relevans. Det, som er underlagt Domstolens kontrol ved denne appel, er den appellerede dom, og ikke hele Rettens praksis.
- 49 Det tilkommer i øvrigt ikke Domstolen af egen drift at foretage en kontrol af hele den appellerede dom, men kun at besvare de anbringender, som appellanten har gjort gældende.
- 50 Under retsmødet har appellanten anført, at argumentet om den strafferetlige karakter, som omhandlet i EMRK's artikel 6, af procedurerne på konkurrenceområdet ikke var relevante for så vidt angår domstolsprøvelsen, da denne skal overholde de samme kriterier, uanset om procedurerne er at betragte som omfattet af kerneområdet for strafferetten i den Europæiske Menneskerettighedsdomstols retspraksis' forstand eller som omfattet af forvaltningsretten.
- 51 Som appellanten i øvrigt har anført i sin appel, gennemfører chartrets artikel 47 beskyttelsen i EMRK's artikel 6, stk. 1, i EU-retten. Der henvises således kun til den førstnævnte bestemmelse.

- 52 Princippet om effektiv domstolsprøvelse er et generelt EU-retligt princip, som i dag er udtrykt i artikel 47 i chartret (jf. dom af 22.12.2010, sag C-279/09, DEB, Sml. I, s. 13849, præmis 30 og 31, kendelse af 1.3.2011, sag C-457/09, Chartry, Sml. I, s. 819, præmis 25, og dom af 28.7.2011, sag C-69/10, Samba Diouf, Sml. I, s. 7151, præmis 49).
- 53 Domstolsprøvelsen af institutionernes afgørelser er blevet fastlagt i de grundlæggende traktater. Ud over legalitetskontrollen, der er omhandlet i artikel 263 TEUF, er en fuld domstolsprøvelse forudset for så vidt angår sanktioner, der er foreskrevet i forordninger.
- 54 Hvad angår legalitetskontrollen har Domstolen fastslået, at hvis Kommissionen på et område, som giver anledning til komplicerede økonomiske vurderinger, er tillagt et vidt skøn for så vidt angår økonomiske vurderinger, indebærer det ikke, at Unionens retsinstanser skal afholde sig fra at kontrollere Kommissionens fortolkning af oplysninger af økonomisk art. Unionens retsinstanser skal bl.a. ikke blot skal tage stilling til den materielle nøjagtighed af de beviser, der henvises til, og til oplysningernes troværdighed og sammenhæng, men ligeledes kontrollere, om disse oplysninger udgør alle de relevante oplysninger, som skal tages i betragtning i forbindelse med en vurdering af en kompleks situation, og om disse oplysninger taler til støtte for de heraf dragne konklusioner (jf. i denne retning dom af 15.2.2005, sag C-12/03 P, Kommissionen mod Tetra Laval, Sml. I, s. 987, præmis 39, og af 22.11.2007, sag C-525/04 P, Spanien mod Lenzing, Sml. I, s. 9947, præmis 56 og 57).
- 55 For så vidt angår sanktioner for overtrædelser af konkurrenceretten bestemmer artikel 15, stk. 2, andet led, i forordning nr. 17, at der ved fastsættelsen af bødens størrelse skal tages hensyn til både overtrædelsens grovhed og dens varighed. Den samme ordlyd findes i artikel 23, stk. 3, i forordning nr. 1/2003.

- 56 Domstolen har fundet, at der med hensyn til fastsættelsen af bøder skal tages hensyn til overtrædelsernes varighed og alle de elementer, der kan indgå i bedømmelsen af overtrædelsers grovhed, såsom de enkelte virksomheders adfærd og rolle ved gennemførelsen af den samordnede praksis, den fortjeneste, virksomhederne har kunnet opnå ved denne praksis, deres størrelse og værdien af de omhandlede varer samt den risiko, som overtrædelser af den art indebærer for gennemførelsen af Det Europæiske Fællesskab (jf. dom af 7.6.1983, forenede sager 100/80-103/80, *Musique Diffusion française m.fl. mod Kommissionen*, Sml. s. 1825, præmis 129, dommen i sagen *Dansk Rørindustri m.fl. mod Kommissionen*, præmis 242, og dom af 3.9.2009, sag C-534/07 P, *Prym og Prym Consumer mod Kommissionen*, Sml. I, s. 7415, præmis 96).
- 57 Domstolen har ligeledes bemærket, at objektive faktorer, såsom den konkurrencebegrænsende adfærds indhold og varighed, dens hyppighed og dens intensitet, hvor stort det påvirkede marked er, og hvilken skade der er påført de samfundsøkonomiske interesser, skal tages i betragtning. Ved bedømmelsen skal der endvidere tages hensyn til de ansvarlige virksomheders relative størrelse og markedsandel såvel som til en eventuel gentagelsessituation (dom af 7.1.2004, forenede sager C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P og C-219/00 P, *Aalborg Portland m.fl. mod Kommissionen*, Sml. I, s. 123, præmis 91).
- 58 Dette store antal elementer kræver, at Kommissionen foretager en tilbundsående undersøgelse af omstændighederne i forbindelse med overtrædelserne.
- 59 For at sikre gennemsigtigheden har Kommissionen vedtaget retningslinjer, i hvilke den oplyser, i hvilket omfang den tager den ene eller den anden omstændighed i betragtning i forbindelse med en overtrædelse, og hvilke konsekvenser det kan have for bødens størrelse.
- 60 Retningslinjerne, som Domstolen har fastslået fastsætter de vejledende regler for den praksis, der skal følges, og som myndighederne ikke kan fravige i konkrete tilfælde uden at angive grunde, som er i overensstemmelse med princippet om ligebehandling (dom af 18.5.2006, sag C-397/03 P, *Archer Daniels Midland og Archer Daniels*

Midland Ingredients mod Kommissionen, Sml. I, s. 4429, præmis 91), begrænser sig til at beskrive den metode, som Kommissionen benytter ved undersøgelsen af en overtrædelse, og de kriterier, denne forpligter sig til at tage i betragtning ved fastsættelsen af en bøde.

- 61 Det bemærkes, at der består en forpligtelse til at begrunde Unionens akter. I det foreliggende tilfælde har denne forpligtelse en helt særlig betydning. Kommissionen er forpligtet til at begrunde sin beslutning og navnlig forklare vægten og vurderingen af de elementer, den har taget i betragtning (jf. i denne retning dommen i sagen Prym og Prym Consumer mod Kommissionen, præmis 87). Eksistensen af en begrundelse skal undersøges af dommeren af egen drift.
- 62 Det tilkommer i øvrigt Unionens retsinstanser at foretage den legalitetskontrol, som de er pålagt, på grundlag af oplysninger indgivet af sagsøgeren til støtte for dennes anbringender. I forbindelse med denne kontrol kan retsinstansen ikke støtte sig på den skønsmargen, som Kommissionen har, hverken for så vidt angår valget af de elementer, der tages i betragtning ved anvendelsen af de i retningslinjerne nævnte kriterier, eller hvad angår vurderingen af disse elementer for at afvise at udøve en tilbundsgående kontrol af både retlige og faktiske omstændigheder.
- 63 Legalitetskontrollen komplementeres af den fulde prøvelsesret, der er tillagt Unionens retsinstanser ved artikel 17 i forordning nr. 17 og nu ved artikel 31 i forordning nr. 1/2003, i henhold til artikel 261 TEUF. Denne kompetence giver dommeren beføjelse til, ud over en simpel legalitetskontrol af sanktionen, at anlægge sin egen vurdering i stedet for Kommissionens og derfor ophæve, nedsætte eller forhøje den pålagte bøde eller tvangsbøde (jf. i denne retning dom af 15.10.2002, forenede sager C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P — C-252/99 P og C-254/99 P, Limburgse Vinyl Maatschappij m.fl. mod Kommissionen, Sml. I, s. 8375, præmis 692).

- 64 Det skal imidlertid fastslås, at udøvelsen af den fulde prøvelsesret ikke svarer til en kontrol af egen drift, og bemærkes, at proceduren for Unionens retsinstanser er kontradiktorisk. Med undtagelse af spørgsmål om grundlæggende retsprincipper, som dommeren er forpligtet til at tage under påkendelse af egen drift, såsom en manglende begrundelse af den anfægtede afgørelse, er det op til sagsøgeren at gøre anbringender gældende til prøvelse af afgørelsen og at fremlægge oplysninger til støtte for disse anbringender.
- 65 Dette proceduremæssige krav er ikke i strid med reglen om, at det i forbindelse med overtrædelser af konkurrencereglerne påhviler Kommissionen at føre bevis for de fastslåede overtrædelser og for, at de omstændigheder, som udgør overtrædelser, faktisk foreligger. Det, der kræves af en sagsøger inden for rammerne af et søgsmål, er at identificere de omtvistede elementer i den anfægtede afgørelse, formulere klagepunkter i den henseende og at fremlægge bevismateriale, som kan udgøre tungtvejende elementer, til støtte for at bevise, at klagepunkterne er begrundede.
- 66 Den manglende kontrol af hele den anfægtede beslutning af egen drift er ikke i strid med princippet om effektiv domstolsprøvelse. Det er ikke nødvendigt for at overholde dette princip, at Retten, der godt nok er forpligtet til at besvare de påberåbte anbringender og til at udøve en såvel retlig som faktisk kontrol, er forpligtet til af egen drift at foretage en ny og fuldstændig undersøgelse af sagen.
- 67 Kontrollen i henhold til traktaterne indebærer således, at Unionens retsinstanser udøver en såvel retlig som faktisk kontrol, og at de har beføjelse til at bedømme beviser, annullere den anfægtede afgørelse og ændre bødebæbeløb. Det fremgår derfor ikke, at legalitetskontrollen i henhold til artikel 263 TEUF, suppleret med den fulde prøvelsesret i forhold til bødens størrelse i henhold til artikel 31 i forordning nr. 1/2003, er i strid med princippet om effektiv domstolsprøvelse i chartrets artikel 47.

- 68 Herefter skal appellantens forskellige kritikpunkter vedrørende den appellerede dom undersøges.
- 69 Appellanten har for det første kritiseret præmis 177 i den appellerede dom, hvori Retten har forkastet selskabets argumenter med den begrundelse, at de indirekte tilsigter at anfægte den ordning for udregning af bøder, som er indført ved retningslinjerne. Ifølge retspraksis er Retten ikke bundet af retningslinjerne, men er forpligtet til af egen drift at kontrollere, om bøden står i rimeligt forhold til den ulovlige adfærds grovhed.
- 70 I den forbindelse bemærkes, at Retten i den appellerede doms præmis 175 har forkastet en af appellantens klagepunkter med henvisning til en forklaring af Kommissionen, som appellanten ikke havde bestridt. Det fremgår af dommens præmis 176, at det må fastslås, at selv om appellanten kan udlede et argument, hvorefter den bøde, der er blevet pålagt selskabet, er i stand til at svække dets konkurrenceevne, med henblik på at påvise bødens uforholdsmæssige art, har selskabet ikke fremlagt konkrete beviser i den forbindelse. Som det er anført i præmis 64-66 i den foreliggende dom, er Retten med undtagelse af spørgsmål om grundlæggende retsprincipper ikke forpligtet til af egen drift at foretage en undersøgelse af en kommissionsbeslutning, men at statuere i forbindelse med de anbringender om ulovligheder, som en appellant har forelagt for den. I det foreliggende tilfælde kan appellanten ikke bebrejde Retten for ikke at have statueret i forhold til anbringender, den ikke er blevet forelagt, eller som ikke er blevet konkretiseret i kritikpunkter og bevismateriale, der gør det muligt for Retten at udføre en effektiv kontrol af den anfægtede beslutning.
- 71 Under alle omstændigheder har Retten i den appellerede doms præmis 178, uden at have begået en begrundelsesfejl, vist, at appellanten havde til hensigt på ny at gøre indsigelse mod fastsættelsen af bødens størrelse på grund af overtrædelsens varighed. Retten har i dommens præmis 179 med føje forkastet appellantens kritik, ifølge hvilken bødesatsen pr. måned er mindre, desto længere en virksomhed deltager i overtrædelsen, henset til forhøjelsen af bøden med 10% pr. års deltagelse i overtrædelsen, under henvisning til, at retningslinjerne er en begrænsning, som Kommissionen

pålægger sig selv. I den forbindelse bemærkes, at overtrædelsens varighed er nævnt af unionslovgiver som et element, der i sig selv skal tages i betragtning ved fastsættelsen af bøder, og at retningslinjerne i fraværet af kriterier, der er fastsat af lovgiver, gør det muligt at præcisere dette elements indflydelse på beregningen af bøden.

72 For det andet har appellanten kritiseret, at Retten ikke har taget hensyn til den korte varighed af den overtrædelse, appellanten har begået. En sådan kritik er imidlertid baseret på den forudsætning, at overtrædelsen var af kortere varighed end den, som Kommissionen havde taget i betragtning i den anfægtede beslutning. Det skal imidlertid bemærkes, at Retten i den appellerede doms præmis 129 og 130 har henvist til retspraksis og præciseret de elementer, der udgjorde overtrædelsen. Henset til denne praksis har den i dommens præmis 131-133 kontrolleret, hvornår perioden for overtrædelsen begyndte, og i dommens præmis 134 og 135, hvornår den ophørte. Efter at have konstateret, at Kommissionen ikke havde fortaget en urigtig bedømmelse af disse faktiske omstændigheder, forkastede den anbringendet.

73 I sin appel har appellanten ikke anfægtet vurderingen af de faktiske omstændigheder, hvilken anfægtelse under alle omstændigheder ikke ville kunne antages til realitetsbehandling, idet vurderingen af faktiske omstændigheder ikke er underlagt Domstolens kontrol. Det må derfor fastslås, at kritikpunktet vedrørende manglende hensyntagen til overtrædelsens varighed er begrundet på en fejlagtig forudsætning og skal forkastes.

74 For det tredje har appellanten gjort gældende, at Retten ikke har taget hensyn til selskabets frivillige tilbagetræden fra kartellet, før Kommissionen påbegyndte sin undersøgelse. Retten har dog i den appellerede doms præmis 151 henvist til retspraksis, hvorefter Kommissionen ikke er forpligtet til at indrømme en nedsættelse af bøden som følge af ophøret af en overtrædelse, der allerede er ophørt inden tidspunktet for Kommissionens første indgreb, og i dommens præmis 152 er der taget tilstrækkeligt hensyn til Chalkors frivillige tilbagetræden fra kartellet ved beregningen af overtrædelsens varighed for så vidt angår selskabet. Det følger heraf, at appellants kritik er ugrundet.

- 75 For det fjerde har appellanten kritiseret den appellerede doms præmis 143-145, hvori Retten henviser til Kommissionens vide skønsmargen ved fastsættelsen den forhøjelsessats, den ønsker at anvende på grundlag af overtrædelsens varighed. Appellanten er af den opfattelse, at Retten fejlagtigt har begrænset sin prøvelse til en simpel kontrol af, om satsen for bødeforhøjelsen på grundlag af overtrædelsens varighed er forenelig med retningslinjerne.
- 76 I den forbindelse henvises til de principper, der er fastslået i Domstolens praksis for så vidt angår fastsættelsen af bøder, og som er gengivet i denne doms præmis 56 og 57. Det store antal elementer, der skal tages i betragtning, giver nødvendigvis Kommissionen flere muligheder i vurderingen af disse elementer, deres vægt og deres vurdering for at sanktionere overtrædelsen tilstrækkeligt. Kommissionen er dog underlagt visse forpligtelser.
- 77 Det bemærkes, at overtrædelsens varighed, som det allerede er anført i denne doms præmis 71, er nævnt af unionslovgiver som et element, der i sig selv skal tages i betragtning ved fastsættelsen af bøder, og at retningslinjerne i fraværet af kriterier, der er fastsat af lovgiver, gør det muligt at præcisere dette elements indflydelse på beregningen af bøden. Det er således uden at have begået en fejl, at Retten har kontrolleret Kommissionens beregningers overensstemmelse med retningslinjerne.
- 78 Under alle omstændigheder, og i modsætning til det, appellanten har gjort gældende, har Retten ikke begrænset sig til denne kontrol af overensstemmelsen med retningslinjerne, men har selv i den appellerede doms præmis 145 kontrolleret, om sanktionen var passende.
- 79 For det femte har appellanten gjort gældende, at Retten ikke har taget hensyn til appellants stilling som offer, men har behandlet appellanten på samme måde som de andre virksomheder og udelukkende taget hensyn til salgsmængden og ikke til appellants skyld. Det bemærkes imidlertid, at Retten i den appellerede doms præmis 72 har henvist til retspraksis, ifølge hvilken en virksomhed, som er blevet udsat for pres,

ikke fritages fra ansvar for deltagelse i en overtrædelse (jf. i denne retning dommen i sagen Dansk Rørindustri m.fl. mod Kommissionen, præmis 369 og 370, samt Rettens dom af 20.3.2002, sag T-17/99, KE KELIT mod Kommissionen, Sml. II, s. 1647, præmis 50, og af 29.11.2005, sag T-62/02, Union Pigments mod Kommissionen, Sml. II, s. 5057, præmis 63). Heraf følger, at denne kritik er baseret på en fejlagtig forudsætning om, at appellanten var et offer og ikke en ansvarlig deltager i overtrædelsen.

- 80 For det sjette har appellanten kritiseret, at Retten med urette har taget hensyn til salgsmængden i Grækenland, selv om dette område åbenlyst ikke var omfattet af den ulovlige adfærd. Denne kritik er imidlertid baseret på en fejlagtig forudsætning om Grækenlands udelukkelse fra kartellets område. Det bemærkes i den henseende, at Retten i den appellerede doms præmis 120 har konstateret, at appellanten ikke har bestridt Kommissionens konklusion i 17. betragtning til den anfægtede beslutning, hvorefter Det Europæiske Økonomiske Samarbejdsområdes (EØS) område udgjorde det relevante geografiske marked, der var påvirket af kartellet, hvilket område Grækenland er en del af.
- 81 Under alle omstændigheder kan det udledes af appellantens egne udtalelser, som sammenfattet i den appellerede doms præmis 117, at selskabet har deltaget i kartellet af frygt for gengældelsesforanstaltninger, nemlig dumping, fra gruppen på fem på det græske marked. Sådanne udsagn er tilstrækkelige til at fastslå, at selskabets deltagelse i kartellet har været begrundet i dets interesse i at være forskånet for konkurrence på det græske marked. Kritikken er derfor ugrundet.
- 82 Det fremgår af de ovenstående betragtninger, at appellantens kritikpunkter er ugrundede. Selv om Retten i flere omgange, bl.a. i den appellerede doms præmis 62, 63 og 143, har henvist til Kommissionens »væsentlige skønsmargen« eller »vide skønsebeføjelse«, har disse henvisninger ikke hindret Retten i at udøve den fulde retlige og faktiske prøvelse, som den er forpligtet til.

83 Det første og andet anbringende må derfor forkastes.

Vedrørende det tredje og fjerde anbringende om henholdsvis en irrationel og vilkårlig tilpasning af den bøde, der er pålagt Chalkor, og manglende begrundelse af den appellerede dom i den henseende

Parternes argumenter

84 Disse to anbringender vedrører den appellerede doms præmis 105-113 og 182-184. De vil blive behandlet sammen.

85 Den appellerede doms præmis 105-113 har følgende ordlyd:

»105 [...] Retten finder [...] under udøvelsen af sin fulde prøvelsesret, at det udgangsbeløb, der er fastlagt af Kommissionen, er passende i forhold til den grovhed, som helheden af kartellets tre led udgjorde, og at udgangsbeløbet på den bøde, der er pålagt [Chalkor], skal nedsættes med henblik på at tage hensyn til den omstændighed, at selskabet af Kommissionen alene kan holdes ansvarligt for dets deltagelse i kartellets tredje led.

106 Kommissionens argumenter, der er fremstillet i præmis 83 og 84 ovenfor, skal i øvrigt forkastes, for så vidt som den herved kan anses for at gøre gældende, at [appellantens] manglende deltagelse i SANCO-aftalerne er blevet tilstrækkeligt afspejlet i det særlige udgangsbeløb for den bøde, der er blevet pålagt selskabet. Dette argument baserer sig på den forudsætning, at markedsandelen

for Chalkor, der ikke solgte SANCO-rør, blev udregnet på baggrund af sammenlægning af omsætningen for alle producenterne af almindelige VVS-rør af kobber, herunder salget af SANCO-rør.

- 107 SANCO-aftalerne og de udvidede europæiske aftaler vedrørte det samme relevante marked, nemlig markedet for almindelige VVS-rør af kobber. Kommissionen var følgelig forpligtet til at tage hensyn til omsætningen ved salget af SANCO-rør med henblik på at udregne [appellantens] markedsandel på det relevante marked, selv hvis SANCO-aftalerne ikke forelå.
- 108 Hvad derimod angår WICU- og Cuprotherm-aftalerne er situationen en anden. Disse aftaler vedrørte produkter, som ikke kan erstattes af almindelige VVS-rør af kobber. Det fremgår af 459. betragtning til den anfægtede beslutning, at de almindelige VVS-rør af kobber og de plastisolerede VVS-rør af kobber udgør særskilte relevante markeder.
- 109 Ved at udregne markedsandelen for [appellanten], der var aktiv på markedet for almindelige VVS-rør af kobber, i forhold til den omsætning, der er opnået på markedet for almindelige VVS-rør af kobber, og den, der er opnået på markedet for plastisolerede VVS-rør af kobber, er [appellanten] følgelig faktisk blevet tildelt en mindre markedsandel og dermed et særligt udgangsbæleb, der var mindre end det, der ville være blevet fastsat, hvis selskabets markedsandel kun havde været udregnet i forhold til den omsætning, der var opnået på det marked, hvor det faktisk deltog i kartellet.
- 110 Hvad for det andet angår spørgsmålet, om den omstændighed, at samarbejdet inden for gruppen på fem har været mere intensivt end det samarbejde, der fandtes inden for gruppen på ni, berettigede en forskellig behandling på bødeniveauet, bemærkes følgende.

- 111 Gruppen på fem og gruppen på ni har begge været aktive inden for rammerne af kartellets tredje led, for hvilket [appellanten] kan holdes ansvarlig. Kommissionen har i 690. betragtning til den anfægtede beslutning konstateret, at den omstændighed, at [appellanten] ikke var en del af gruppen på fem, skyldtes selskabets størrelse. [Appellanten] har ikke bestridt denne konstatering.
- 112 Kommissionen kan følgelig ikke kritiseres for at have konkluderet, at grovheden af [appellantens] deltagelse i de udvidede europæiske aftaler blev taget tilstrækkeligt i betragtning ved den opdeling af lovovertræderne i kategorier, som Kommissionen har foretaget på baggrund af deres markedsandele.
- 113 På baggrund af det ovenstående skal kun størrelsen på den bøde, der er pålagt [appellanten], ændres med henblik på at afspejle selskabets manglende deltagelse i SANCO-aftalerne. De konkrete følger af denne ændring vil blive præciseret i præmis 183-186 nedenfor.«

⁸⁶ Den appellerede doms præmis 182-184 har følgende ordlyd:

»182 [...] den anfægtede beslutning [skal] ændres, idet Kommissionen ved fastsættelsen af bøden ikke har taget hensyn til den omstændighed, at [appellanten] ikke har deltaget i SANCO-aftalerne.

183 Derudover forbliver Kommissionens betragtninger, der fremgår af den anfægtede beslutning, samt den metode for beregning af bøder, der er anvendt i den foreliggende sag, uændret. Den endelige bøde skal derfor beregnes som følger.

- 184 Udgangsbeløbet for den bøde, der er pålagt [appellanten], nedsættes med 10 % for at tage hensyn til [appellantens] karteldeltagelses ringere grovhed i forhold til »SANCO-producenternes«. Det nye udgangsbeløb for den bøde, der pålægges [appellanten], fastsættes således til 8,82 mio. EUR.«
- 87 Med sit tredje anbringende har appellanten gjort gældende, at Retten med føje i den appellerede doms præmis 104 har konkluderet, at Kommissionen ved udregningen af bøderne har overtrådt ligebehandlingsprincippet ved at undlade at tage den omstændighed, at appellanten til forskel fra den koncern, der består af KME Germany AG, tidligere KM Europa Metal AG, KME France SAS, tidligere Tréfinmétaux SA, og KME Italy SpA, tidligere Europa Metall SpA, fra Wieland-Werke AG og fra den koncern, der består af Boliden AB, d'Outokumpu Copper Fabrication AB, tidligere Boliden Fabrication AB, og Outokumpu Copper BCZ SA, tidligere Boliden Cuivre & Zinc SA, kun havde deltaget i en del af kartellet. Retten har dog på vilkårlig vis nedsat bøden med 10%, selv om en sådan nedsættelse forekommer at være alt for beskeden til at afspejle de særlige og i det væsentlige ubestridte omstændigheder, som Chalkor befandt sig i.
- 88 Retten har imidlertid ikke fulgt en principiel tilgang for ændring af bøden, som f.eks. at basere nedsættelsen på markedsandelen for SANCO-rør på markedet for almindelige VVS-rør af kobber, dvs. en nedsættelse af bøden med 49 % eller 37 %, alt efter hvilket marked der tages i betragtning, eller for nedsættelse af bøden for at tage hensyn til den fejlagtige inkludering af omsætningen i Grækenland ved beregningen af bøden. I stedet har Retten nøjedes med at godkende den matematiske tilgang, som Kommissionen havde benyttet, og nedsat bøden på arbitrær vis uden at følge en tilgang, der er baseret på principper, og som er matematisk sammenhængende.
- 89 Appellanten har sammenlignet Rettens afgørelse med den sidstnævntes afgørelse i dommen i sagen Ventouris mod Kommissionen. De samme rimeligheds- og proportionalitetsbetragtninger som dem, der er nævnt i denne doms præmis 219, burde have

ført Retten til at nedsætte bøden med 49 % i betragtning af udelukkelsen af SANCO-samt WICU- og Cuprotherm-markederne fra det større marked for kobberør eller med 37 % i betragtning af udelukkelsen af SANCO-markedet fra det mindre marked for almindelige VVS-rør af kobber.

- 90 Med sit fjerde anbringende har appellanten kritiseret Retten for ikke at have begrundet den appellerede dom korrekt. Den har nedsat udgangsbeløbet for bøden med 10 % for at tage hensyn til appellants karteldeltagelses ringere grovhed i forhold til »SANCO-producenternes«, men den har ikke givet nogen indikation, der gør det muligt at forstå, med hvilke begrundelser den har vurderet, at en nedsættelse med 10 % ville være i stand til at rette op på problemet. Da Retten ikke har præciseret nogen af de kriterier, som den har støttet sig på, gør den det ikke mulig for Domstolen at afgøre, om den appellerede dom er i strid med proportionalitetsprincippet eller ej, og om bøden, som den er fastsat af Retten, på tilstrækkelig vis afspejler alvorligheden af Chalkors deltagelse i overtrædelsen.
- 91 Kommissionen har gjort gældende, at disse anbringender ikke kan antages til realitetsbehandling, idet appellanten anmoder Domstolen om at vurdere bødens størrelse på ny, hvilket ikke falder ind under Domstolens kompetence inden for rammerne af en appel.
- 92 Subsidiært har Kommissionen med sit tredje anbringende gjort gældende, at appellanten har begrænset sig til at kritisere den appellerede dom uden imidlertid at præcisere det retlige grundlag, hvorpå Retten burde have truffet en anden afgørelse. Som svar på det fjerde anbringende har Kommissionen bl.a. gjort gældende, at andre passager i den appellerede dom end dem, som appellanten har henvist til, forklarer, hvorfor Retten har forkastet visse af de argumenter, som appellanten har gjort gældende til anfægtelse af størrelsen af bødenedsættelsen.

Domstolens bemærkninger

- 93 For det første henvises til denne doms præmis 80 og 81 for så vidt angår salget i Grækenland.
- 94 Det bemærkes, at Retten har begrundet sin afgørelse om at ændre beløbets størrelse i den appellerede doms præmis 105-113 og 183. Den har indledningsvis i dommens præmis 109 understreget, at metoden til beregning af appellants markedsandel var til selskabets fordel, idet andelen var blevet beregnet ved at dividere appellants omsætning med et beløb, der repræsenterede den omsætning, der er opnået på markedet for almindelige VVS-rør af kobber, og den, der er opnået på markedet for plastisolerede VVS-rør af kobber, selv om virksomheden ikke var blevet beskyldt for at deltage i WICU- og Cuprotherm-aftalerne vedrørende plastisolerede VVS-rør af kobber.
- 95 Retten har i øvrigt i den appellerede doms præmis 111 anført, at appellanten ikke bestred den omstændighed, der var fastslået i 692. betragtning til den anfægtede beslutning, hvorefter selskabets manglende deltagelse i gruppen på fem skyldtes virksomhedens størrelse. Den har således besvaret appellants argument, der er sammenfattet i den appellerede doms præmis 77, og hvorefter samarbejdet havde været mindre intenst mellem medlemmerne af gruppen på ni end mellem gruppen på fem, og ved sin henvisning til 690. betragtning til den anfægtede beslutning anerkendt Kommissionens argument, hvorefter appellants deltagelse i kartellet ikke havde været kvalitativt eller kvantitativt anderledes end de andre lovovertrædere.
- 96 I den appellerede doms præmis 112 har Retten anerkendt princippet om, at overtrædelsens grovhed blev fastsat ved en opdeling af lovovertræderne i kategorier, der blev foretaget på baggrund af deres markedsandele. Den har gentaget sin almindelige anerkendelse af bødeberegningemetoden i dommens præmis 183.

- 97 En sådan begrundelse fastslår i tilstrækkelig grad de elementer, som Retten har taget i betragtning ved nedsættelsen af den bøde, som appellanten er blevet pålagt. Den kan ikke kritiseres for valget om at nedsætte bøden med et fast beløb, i betragtning af at det er umuligt at vægte hvert element præcist, idet nogle er til fordel for appellanten og andre til ulempe.
- 98 Appellanten kan i øvrigt ikke godtgøre en tilsidesættelse af proportionalitetsprincippet udelukkende på grundlag af en omsætning, der udelukker SANCO- samt WICU- og Cuprotherm-aftalerne eller udelukkende SANCO-aftalerne. Det bemærkes, at omsætningen på det marked, der er dækket af et kartel, kun er et af flere elementer, som kan tages i betragtning ved fastsættelsen af en sanktions beløb.
- 99 For så vidt angår sammenligningen med den metode, som Retten har benyttet i dommen i sagen *Ventouris mod Kommissionen*, bemærkes, at Kommissionen i den sag, der gav anledning til denne dom, havde sanktioneret *Ventouris Group Enterprises SA* for to overtrædelser, selv om den kun havde begået en, hvorimod appellanten i den foreliggende sag kun har deltaget i en del af en enkelt, men kompleks overtrædelse. Det fremgår i øvrigt af præmis 221 i dommen i sagen *Ventouris mod Kommissionen*, at Retten har ændret bødens størrelse under hensyntagen til den anfægtede beslutnings opbygning og under anvendelse af den metode til beregning af bøden, der var anvendt af Kommissionen. Det er præcist det, som Retten gjorde i den appellerede dom, da den godkendte metoden til vurderingen af grovheden af overtrædelsen og Kommissionens beregning af bøden i dommens præmis 112 og 183.
- 100 Det følger heraf, at der ikke ved denne sammenligning med dommen i sagen *Ventouris mod Kommissionen* kan udledes noget argument, der kan så tvivl om begrundelsen for den appellerede dom, selv om denne skulle være relevant til trods for den omstændighed, at dommen i sagen *Ventouris mod Kommissionen* vedrører et særskilt søgsmål, hvori appellanten har formuleret andre anbringender end dem, der er fremført i den foreliggende sag, og som gav anledning til en kontradiktorisk debat, som Chalkor ikke deltog i.

- 101 For så vidt som appellanten har anfægtet Rettens retfærdighed, bemærkes, at en afgørelse fra Retten, der udelukkende er baseret på retfærdighed, under alle omstændigheder ikke kan være genstand for en domstolskontrol inden for rammerne af en appel.
- 102 Henset til alle de ovenstående betragtninger er det tredje og fjerde anbringende ugrundede.
- 103 Det fremgår heraf, at ingen af de anbringender, som Chalkor har fremført til støtte for sin appel, kan tiltrædes, og følgelig bør appellen forkastes.

Sagens omkostninger

- 104 I henhold til procesreglementets artikel 69, stk. 2, der i medfør af samme reglements artikel 118 finder tilsvarende anvendelse i appelsager, pålægges det den tabende part at betale sagens omkostninger, hvis der er nedlagt påstand herom. Da Kommissionen har nedlagt påstand om, at Chalkor tilpligtes at betale sagens omkostninger, og da selskabet har tabt sagen, pålægges det dette at betale sagens omkostninger for denne instans.

På grundlag af disse præmisser udtaler og bestemmer Domstolen (Anden Afdeling):

1) Appellen forkastes.

2) Chalkor AE Epexergasias Metallon betaler sagens omkostninger.

Underskrifter